

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับองค์กรท้องถิ่นในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่” นักวิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรม ซึ่งประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้

- (1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- (2) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
- (3) แนวคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
- (4) แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน
- (5) บทบาทของภาครัฐหรือข้าราชการ และภาคประชาชน
- (6) หลักการและกระบวนการตามขั้นตอนของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม
- (7) แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน
- (8) การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน (SWOT Analysis)
- (9) แนวคิดเกี่ยวกับผลตอบแทน
- (10) แนวคิดเกี่ยวกับงบประมาณและกำไรขาดทุน
- (11) แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน
- (12) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.1.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

การศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักวิชาการได้ให้ความหมายและคำนิยามเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ดังต่อไปนี้

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนหรือที่แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า Sustainable Tourism เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวได้ให้ความสนใจเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนกันมากขึ้น เนื่องจากความตื่นตัวด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการท่องเที่ยวที่หันมานิยมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติหรือการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2540)

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้ขอให้ราชบัณฑิตยสถานช่วยบัญญัติคำจำกัดความของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยราชบัณฑิตยสถานได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสุนทรียภาพ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาด สามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ได้นานที่สุดเกิดผลกระทบน้อยที่สุดและใช้เป็นประโยชน์ได้ยาวนานที่สุด

ราโพรณ แก้วสุริยะ (2545) ให้คำจำกัดความว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาทรัพยากรของชนรุ่นหลังด้วย

องค์การ Eastern Caribbean States (OECS) (อ้างใน ราโพรณ แก้วสุริยะ, 2545) ให้คำจำกัดความว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึง การใช้ประโยชน์สูงสุดในทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและการเลี้ยงดูตนเอง เพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีให้แก่ผู้มาเยือน และเป็นการปรับปรุงคุณภาพชีวิต โดยความร่วมมือของหลาย ๆ ฝ่ายทั้งภาครัฐภาคเอกชน และชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ

จากทรรศนะต่าง ๆ ที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่น ตามความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสุนทรียภาพภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติที่จะรองรับได้ โดยใช้ทรัพยากรอันทรงคุณค่าอย่างชาญฉลาดสามารถรักษาเอกลักษณ์ของธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้นานที่สุด เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และใช้ประโยชน์ได้ตลอดกาลยาวนานที่สุดและตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งประชาชนทุกส่วนต้องได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคกันรวมถึงมีการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศของท้องถิ่นนั้นไว้ได้

2.1.2 กลยุทธ์การจัดการด้านท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

กราเดช พยัณวิเชียร (2543) ได้กล่าวว่า กลยุทธ์หรือวิธีการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนี้ ผู้รับผิดชอบการพัฒนาจะต้องร่วมดำเนินการ (ร่วมคิด ร่วมทำ) โดยจะต้องทำการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้องค์กรชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หาจุดแข็ง จุดอ่อน ของการท่องเที่ยวในชุมชนของตนและจัดทำแผนพัฒนาให้สอดคล้องกับแผนแม่บทของท้องถิ่นซึ่ง อรรถพร พันธุ์เนตร (2541) ได้ระบุว่า การจัดการการท่องเที่ยวในท้องถิ่นเป็นภาระหน้าที่ของคนในท้องถิ่นที่จะต้องร่วมคิดร่วมทำเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยรวมเสนอ

ความคิดหรือระดมความคิดเห็นในการศึกษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว มีจุดเด่น จุดด้อย โอกาสและปัญหาอะไรบ้าง จากนั้นจึงร่วมวางแผนงาน ทั้งแก้ไขปัญหาล่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว ทำแผนปฏิบัติการทั้งแผนเฉพาะกิจ แผนระยะเร่งด่วน ระยะกลาง และระยะยาว ร่วมมือกันทำงานตามแผนที่วางไว้ให้เป็นผลสำเร็จ รวมทั้งร่วมลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวที่ได้รับการยินยอมจากชุมชน ร่วมกันประเมินผลงาน เพื่อให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ด้วยกัน หรือพบปัญหาที่ต้องร่วมกันแก้ไข ขึ้นฟู พัฒนาให้มีคุณภาพดีขึ้น นอกจากนั้น กลุ่มผู้แทนชุมชนต้องทำหน้าที่สร้างเครือข่ายทั้งระดับแนวตั้งและแนวนอนด้วย

สรุปได้ว่า กลยุทธ์การจัดการด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึงการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและประชาชน ภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติที่จะรองรับได้ และตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณีที่มีต่อกระบวนการท่องเที่ยว อีกทั้งประชาชนต้องได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคกันรวมถึงมีการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ในขณะที่ยังสามารถรักษามรดกทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศไว้ได้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

2.2.1 ความหมายของการบริหารจัดการ

จากการศึกษาบททบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า ได้มีผู้ให้ความหมายของการบริหารจัดการไว้ ดังนี้

สมพงษ์ เกษมสิน (2514) กล่าวว่า การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์ในการนำเอาทรัพยากรมาบริหาร (Administrative Resource) เช่น คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of Administration) เช่น POSDCORB Model ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดิน ปรัชญพุดพิ (2535) กล่าวว่า การบริหารในลักษณะที่เป็นกระบวนการ หมายถึง กระบวนการนำเอาการตัดสินใจและนโยบายไปปฏิบัติ ส่วนการบริหารรัฐกิจหมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำเอานโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

ธงชัย สันติวงษ์ (2543) กล่าวว่า “การบริหาร” (Administration) มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือ “Administatrae” หมายถึง ช่วยเหลือ (Assist) หรืออำนวยการ (Direct) การบริหารมีความสัมพันธ์หรือมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า “Minister” ซึ่งหมายถึง การรับใช้หรือผู้รับใช้ หรือผู้รับใช้รัฐ คือ รัฐมนตรี สำหรับความหมายดั้งเดิมของคำว่า Administer หมายถึง การ

ติดตามดูแลสิ่งต่าง ๆ ส่วน “การจัดการ” (Management) นิยมใช้ในภาคเอกชนหรือภาคธุรกิจซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่อมุ่งแสวงหากำไร (Profits) หรือกำไรสูงสุด (Maximum Profits) สำหรับผลประโยชน์ที่จะตกแก่สาธารณะถือเป็นวัตถุประสงค์รองหรือเป็นผลพลอยได้

ดังนั้น จากการศึกษาทบทวนถึงที่มาและความหมายของการบริหารจัดการดังกล่าวข้างต้น อาจพบสรุปได้ว่า การบริหาร หมายถึง การจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้สามารถดำเนินงานหรือเป็นไปตามนโยบายที่กำหนดไว้ ซึ่งหลักของการบริหารจัดการดังกล่าวได้ครอบคลุมทั้งกระบวนการวางแผน การตัดสินใจ และการปฏิบัติ

2.2.2 กระบวนการบริหารจัดการ

กระบวนการบริหารจัดการเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญที่จะทำให้องค์กรมุ่งสู่ความสำเร็จ ซึ่งมีผู้ทำการศึกษาได้ให้ความเห็นไว้หลากหลายแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารจัดการ เช่น Gulick and Urwick (1996) ที่กล่าวถึงแนวคิดกระบวนการบริหารโพสคอร์บ (POSDCORB) ประกอบด้วยขั้นตอนการบริหาร 7 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และการงบประมาณ (Budgeting) หรือจากแนวคิดของ Fayol (1996) ซึ่งเห็นว่าแนวคิดกระบวนการบริหารประกอบด้วย 5 ประการหรือรวมเรียกว่า ฟอคค์ (POCCC) ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การบังคับการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุมงาน (Controlling) (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2545) อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันได้มีผู้เชี่ยวชาญทางการบริหารหลายท่านได้พยายามสรุปกระบวนการบริหารว่ามีทั้งหมด 8 ประการ ได้แก่ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2545)

(1) การวางแผน (Planning) เป็นหน้าที่แรกในการบริหารงาน เพื่อกำหนดแนวทางการบริหารและดำเนินงานสำหรับอนาคต ซึ่งแผนงานและวัตถุประสงค์จะบอกให้ทราบถึงจุดมุ่งหมายและทิศทางขององค์การ หน่วยงานและผู้ปฏิบัติ

(2) การตัดสินใจ (Decision making) ผู้บริหารต้องตัดสินใจเลือกกลยุทธ์หรือวิธีการดำเนินงานจากทางเลือกหลาย ๆ วิธี โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุคโลกาภิวัตน์ด้วยแล้ว การตัดสินใจอย่างชาญฉลาดและมีจริยธรรมเป็นสิ่งที่ท้าทายสำหรับผู้บริหารทุกคน

(3) การจัดระเบียบองค์การ (Organization) ผู้บริหารต้องพิจารณาโครงสร้างต่าง ๆ ขององค์การ เช่น สายการบังคับบัญชา การแบ่งงาน และการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ในการบริหารองค์การ ดังนั้น การจัดระเบียบองค์การอย่างระมัดระวังและเหมาะสมจะช่วยประกันให้มีการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

(4) การบริหารงานบุคคล (Staffing) การบริหารงานบุคคลประกอบด้วยกิจกรรมเกี่ยวกับการสรรหา การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากร ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ผู้บริหารจะต้องรับผิดชอบ

(5) การสื่อสาร (Communication) ผู้บริหารในปัจจุบันต้องรับผิดชอบในการสื่อสารกับผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับความรู้ คำชี้แนะ กฎระเบียบ และข้อมูลที่จำเป็นต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของงานโดยยึดกระบวนการสื่อสารสองทางเป็นหลักปฏิบัติ นอกจากนี้ การสื่อสารระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหน่วยงานทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้บริหารในสภาวะการณ์ปัจจุบันและอนาคต

(6) การจูงใจ (Motivating) สิ่งสำคัญสำหรับการบริหารงานในปัจจุบันก็คือการจูงใจบุคคลให้มุ่งมั่นทำงานจนบรรลุวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ได้ ด้วยการสนองความต้องการของบุคคล มอบงานที่มีความหมาย ทำลายความสามารถและให้รางวัลที่มีผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า คู่ควรกับผลงาน

(7) การเป็นผู้นำ (Leading) ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำที่ดีโดยการทำตัวเป็นตัวอย่างสำหรับการบริหารงานในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล

(8) การควบคุมการทำงาน (Controlling) การกระทำเพื่อการแก้ไขข้อบกพร่องที่เกิดจากการเปรียบเทียบผลงานจริง กับผลงานที่ต้องการหรือคาดหวัง เป็นส่วนหนึ่งของหน้าที่ในการควบคุมของผู้บริหาร

2.2.3 ระดับของการบริหารจัดการ

งานในการบริหารจัดการแบ่งออกเป็น 3 ระดับใหญ่ ๆ คือ การบริหารจัดการระดับต้น การบริหารจัดการระดับกลาง และการบริหารจัดการระดับสูง ดังนั้นผู้บริหารจึงต้องมีความแตกต่างกันไปตามระดับการบริหารจัดการ ดังนี้

(1) ผู้บริหารระดับสูง (Top Manager) คือ ผู้บริหารที่อยู่ในระดับสูงสุดของสายบังคับบัญชา ทำหน้าที่นำองค์กรไปสู่ความสำเร็จ เป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบต่อองค์กรทั้งหมดและเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์และนโยบายสำคัญ ๆ ให้กับองค์กร ขอบเขตการบริหารจัดการจึงเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมภายนอกและปัจจัยต่าง ๆ ภายในองค์กร

(2) ผู้บริหารระดับกลาง (Middle Manager) คือ ผู้บริหารที่อยู่ระดับรองลงมาจากผู้บริหารระดับสูง เป็นผู้รับเอาเป้าหมาย นโยบายและแผนงานจากผู้บริหารระดับสูงให้นำไปปฏิบัติ ทำหน้าที่ประสานงานโดยพยายามรวบรวมผลสำเร็จของการทำงานภายในหน่วยงานที่ตนรับผิดชอบ ส่งมอบให้กับผู้บริหารระดับที่อยู่สูงถัดขึ้นไป ขณะเดียวกันก็จะคอยร่วมมือช่วยเหลือในการเผชิญและแก้ไขปัญหาที่มาจากภายนอกด้วย ผู้บริหารระดับกลางยังมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการทำงานของผู้บริหารที่อยู่ระดับล่างลงมา

(3) ผู้บริหารระดับต้น (First-line Manager or First-line Supervisor) คือ ผู้บริหารระดับล่างสุด รับผิดชอบการปฏิบัติงานของพนักงานปฏิบัติการ เป็นผู้ใกล้ชิดและสั่งการโดยตรงกับพนักงานปฏิบัติการและมีโอกาสรู้ความเป็นไปของปัญหาที่เกิดขึ้นในจุดปฏิบัติงาน ในบางองค์การอาจจะมีกำหนดตำแหน่งงานของผู้บริหารระดับต้นเป็น Line Manager หัวหน้างาน Supervisor หัวหน้างาน Foreman ผู้นำกลุ่ม (Crew Leader) เป็นต้น

ถึงแม้ว่ากระบวนการในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารทุกระดับจะมีพื้นฐานในปฏิบัติที่เหมือนกัน แต่ก็มีความแตกต่างกันในการใช้ทักษะด้านการบริหารจัดการ (Management Skills) และขอบเขตที่ผู้บริหารแต่ละระดับไปเกี่ยวข้อง ดังนี้

(1) ทักษะด้านความคิด (Conceptual Skill) เป็นความสามารถในการเข้าใจองค์การโดยรวม มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีวิสัยทัศน์และคาดการณ์สถานการณ์ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี พร้อมกับมีความคิดริเริ่ม โดยสามารถคิดกลยุทธ์วิธีต่าง ๆ หรือพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ ที่ดีกว่าออกมาได้เสมอ ๆ

(2) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ (People Skill) เป็นทักษะที่สร้างความร่วมมือในกลุ่มงาน รู้ถึงจิตใจคน เข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ รวมถึงทักษะในด้านการติดต่อสื่อสารและจูงใจคน ซึ่งจะทำให้เกิดการประสานงานกันที่ดีและเกิดการทุ่มเทงานอุทิศให้กับองค์การ

(3) ทักษะด้านเทคนิค (Technical Skill) เป็นการใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการปฏิบัติงานเชิงเทคนิค รู้วิธีปฏิบัติงานและสามารถเข้าใจปัญหาด้านเทคนิคต่างๆ เป็นอย่างดี รวมถึงเข้าใจสภาพเงื่อนไขของทรัพยากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดระบบการทำงานและรู้จักปรับปรุงวิธีการทำงานให้ที่ประสิทธิภาพด้วย

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

การจัดการการท่องเที่ยวนั้นมีเป้าหมาย คือ การหาวิธีที่จะทำอะไรให้นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และให้นักท่องเที่ยวแวะเที่ยวเป็นระยะเวลานานขึ้น รวมถึงใช้จ่ายเงินเพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอตลอดปี ดังนั้น ชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีวิธีการ ดังนี้ (ราไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2547)

หลักการจัดท่องเที่ยวยั่งยืน มีองค์ประกอบ 4 หลักการด้วยกันคือ

1) การดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงขอบเขตความสามารถในการรองรับของพื้นที่ทั้งธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน ต่อกิจกรรมการท่องเที่ยว ควรกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวในแต่ละแห่งต่อคนต่อวัน

2) ควรตระหนักถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบต่อชุมชนขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้เกี่ยวข้องทั้งผู้เป็นพันธมิตรและผู้มีส่วนได้เสียต้องประสานการจัดการร่วมกัน เพื่อลดผลกระทบต่อระบบนิเวศ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนต่อการท่องเที่ยว

4) ทำธุรกิจท่องเที่ยวนั้นต้องคำนึงถึง การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นโดยการประสานงาน ประสานโครงการ และกำหนดแผนงาน นโยบาย ทางเศรษฐกิจ (เพิ่มรายได้) เพื่อให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

นอกจากนั้น วิธีการดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนนั้น ชุมชนควรดำเนินการตามกระบวนการดังแผนภาพที่ 2.1



ภาพที่ 2.1 แสดงวิธีการดำเนินงานพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2.3.1 การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว

ในการดำเนินการเพื่อให้เกิดการจัดการต่อพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม การรณรงค์ให้ใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่าประหยัด การสร้างจิตสำนึกให้เกิดการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนการหล่อหลอมค่านิยมในทางที่ดีร่วมกันในระบบจะส่งผลให้เกิดการจัดการพื้นที่อย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงควรที่จะได้มีการกำหนดกรอบแนวทางในการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว ดังนี้

(1) การจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว ประกอบด้วย

(1.1) การกำหนดพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการจัดการเขตการใช้ประโยชน์ กิจกรรมและขนาดของการท่องเที่ยว

(1.2) การควบคุมการท่องเที่ยว กิจกรรมที่สร้างหรือทำลายองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวอย่างเข้มงวดตามระดับการอนุรักษ์ของพื้นที่

(1.3) การประยุกต์ใช้มาตรการป้องกันและลดผลกระทบต่อนักท่องเที่ยว และระบบการจัดการสิ่งแวดล้อม

(2) การให้การศึกษาและสื่อความหมายประกอบด้วย

(2.1) การส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวมีระบบการให้ข้อมูล สื่อความหมาย และระบบให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวทุกรูปแบบ

(2.2) ส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวที่ให้ความรู้ และสร้างจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม

(2.3) การสนับสนุนบริการที่มีคุณภาพและมีโปรแกรมให้ความรู้ที่ชัดเจน ทั้งการบริการที่พัก การนำเที่ยว และบริการอื่นๆ

(2.4) ส่งเสริมการใช้มัลติมีเดียหรือสื่อเทคโนโลยีเฉพาะทาง

(2.5) การจัดเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและวัฒนธรรมท้องถิ่นของแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ทางสื่อมวลชน

(2.6) การให้ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งในด้านที่เกี่ยวกับทรัพยากรสิ่งแวดล้อม การนำเที่ยว และการจัดการบริหารการท่องเที่ยว

(3) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

(3.1) การมุ่งเน้นกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม หรือกิจกรรมที่สามารถป้องกันและแก้ไขผลกระทบสิ่งแวดล้อมได้

(3.2) การส่งเสริมกิจกรรมที่มีการให้การศึกษา หรือเพิ่มการให้การศึกษา และเรียนรู้ร่วมกันในกิจกรรมท่องเที่ยว

(3.3) การจัดให้มีกิจกรรมท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มอาชีพ ให้มากขึ้น

(3.4) การจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน

(4) การบริการท่องเที่ยว ประกอบด้วย

(4.1) การส่งเสริมการบริการที่มีความรับผิดชอบ กำหนดให้มีมาตรการ
การรักษาสิ่งแวดล้อม การให้การศึกษา และการบริการที่ได้มาตรฐาน

(4.2) การสร้างการมีส่วนร่วมในการบริการชุมชนในกระบวนการบริการ
ท่องเที่ยว

(4.3) การกำหนดให้สถานบริการ การบริการ และรูปแบบการบริการ
ทุกประเภทสร้างความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม

(4.4) การจัดอบรมเพื่อเพิ่มคุณภาพของบุคลากรในหน่วยบริการของ
พื้นที่ โดยให้มีหลักสูตรการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ทุกโครงการ

(4.5) การกำหนดมาตรฐานการบริการออกแบบเครื่องหมายรองรับหน่วย
บริการที่ได้มาตรฐาน รวมทั้งมีการประกวดการบริการที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

(4.6) การปรับปรุง หรือใช้มาตรฐานทางกฎหมายที่มีอยู่ให้เอื้ออำนวยต่อ
การส่งเสริมและควบคุมการบริการ

(4.7) การสนับสนุนให้สถานบริการจัดการบริการที่ได้มาตรฐาน

(5) การจัดการ ป้องกัน และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย

(5.1) การกำหนดมาตรฐาน และดำเนินการเก็บ กำจัดขยะมูลฝอย และ
ควบคุมการใช้บรรจุภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดขยะมูลฝอยในแหล่งท่องเที่ยว

(5.2) การกำหนดมาตรการ และดำเนินการป้องกัน บำบัด การกำจัดสิ่ง
ปฏิกูลและน้ำเสีย

(5.3) การควบคุมออกแบบอาคาร การก่อสร้าง และการจัดภูมิทัศน์
ให้เหมาะสม สอดคล้องกับพื้นที่

(5.4) การเข้มงวดกวดขันต่อกิจกรรมที่อาจทำลายสิ่งแวดล้อม

(6) การส่งเสริมการตลาด ประกอบด้วย

(6.1) การแนะนำและเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวที่มีการจัดการที่เหมาะสม

(6.2) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนเหมาะสม สอดคล้องกับการ
ท่องเที่ยว และกิจกรรมที่เป็นที่ยอมรับ ได้ของแต่ละพื้นที่ท่องเที่ยว

(6.3) การส่งเสริมการตลาดในประเทศให้มากขึ้นโดยเน้นที่กลุ่มเยาวชน
กลุ่มครอบครัว กลุ่มทำงาน

(7) การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย

(7.1) การสนับสนุนการรวมกลุ่มของประชาชน ชุมชนเพื่อการจัดการพื้นที่ท่องเที่ยว

(7.2) การยกระดับชุมชนท้องถิ่น ระดับหมู่บ้านหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีศักยภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อม และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน

2.3.2 การพัฒนาการท่องเที่ยว

ปัจจัยหลักสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนจะต้องมีกระบวนการและองค์ประกอบหลักที่สำคัญที่ประกอบด้วย

(1) ด้านแหล่งท่องเที่ยว หรือทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ โบราณวัตถุสถานและศาสนา วัฒนธรรม กิจกรรมประเพณีที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งนี้แหล่งท่องเที่ยวในแต่ละประเภทจะมีภาระหน้าที่หลักแตกต่างกัน กล่าวคือ ในแหล่งธรรมชาติท่องเที่ยวมีภาระหน้าที่หลักคือ การรักษาระบบนิเวศของธรรมชาติ การเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาต้นน้ำ ลำธาร เป็นทรัพยากรที่ต้องเอื้อกับคนท้องถิ่น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณวัตถุสถานและศาสนามีภาระหน้าที่หลักคือ การดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมชุมชน ซึ่งจะสนองตอบความต้องการของชุมชน สังคม ในส่วนภาระหน้าที่ของงานวัฒนธรรมกิจกรรมประเพณีคือ การรักษากิจกรรมประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่

(2) ด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ในส่วนของการบริการทางการท่องเที่ยว คือ ส่วนของการกำกับดูแล การประสานงานทำความเข้าใจ และกำกับให้การเติบโตของภาคบริการทางการท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม

(3) ด้านการตลาด จำเป็นต้องให้ความสำคัญในเรื่องการจัดวางสินค้า วิธีการเสนอขายสินค้า เพราะการตลาดจะเป็นส่วนสำคัญในการชักจูงให้ผู้ซื้อ (นักท่องเที่ยว) มาซื้อสินค้า ดังนั้นในเชิงของการตลาดจะต้องมีการทำความเข้าใจให้ชัดเจนว่าสินค้าทางการท่องเที่ยวคืออะไร

กระแสความคิดในการที่จะปรับกระบวนการและวิถีทัศน์ของการท่องเที่ยว รวมถึงการเรียกร้องให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงเป็นเหตุให้มีการจัดประชุมนานาชาติด้านสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาแบบยั่งยืนขึ้นที่เมืองแวนคูเวอร์ ประเทศแคนาดา หรือที่เรียกว่า 'Globe' 90 Conference การประชุมในครั้งนี้ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่จะเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable tourism development) จากผลการประชุมครั้งนี้ให้คำจำกัดความของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนไว้ว่า “เป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้ที่เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน ในขณะเดียวกันก็ปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลัง จึงมีความหมายรวมถึง

การจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียภาพ พร้อมกับการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย” จากคำจำกัดความดังกล่าว สามารถแปลเป็นหลักการและแนวทางปฏิบัติของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ 10 ประการ ดังนี้

(1) มุ่งพัฒนาการท่องเที่ยวภายในประเทศอย่างจริงจังก่อน แล้วจึงพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างประเทศอย่างค่อยเป็นค่อยไปภายหลัง เพื่อให้เหมาะสมกับระบบสาธารณูปโภคที่รองรับเป็นสำคัญ

(2) มุ่งให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจโครงการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่จะเกิดผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่

(3) มุ่งพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนาการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับทุก ๆ ด้าน

(4) มุ่งให้ข้อมูลทางด้านการท่องเที่ยวอย่างเพียงพอแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและเคารพในสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งช่วยยกระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย

(5) มุ่งใช้วัสดุและผลผลิตในท้องถิ่น เพื่อช่วยลดการนำเข้าจากต่างประเทศได้ทางหนึ่งและเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ด้วย

(6) มุ่งกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นเพื่อนำรายได้เข้าท้องถิ่นนั้นให้มากที่สุด อันจะเป็นประโยชน์ในระยะยาวของชุมชนท้องถิ่น

(7) มุ่งจ้างงานในท้องถิ่น โดยส่งเสริมรูปแบบของงานที่น่าสนใจและได้รับผลตอบแทนสูงให้แก่ชุมชนท้องถิ่น

(8) มุ่งพัฒนาบุคลากรในท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น อันจะช่วยยกระดับการบริการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น

(9) มุ่งรักษาคูณค่าของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้อยู่รอดในระยะยาวเพื่อเป็นแหล่งรองรับการท่องเที่ยวตลอดไป

(10) มุ่งทำงานร่วมกันอย่างเสมอภาคระหว่างภาคธุรกิจการท่องเที่ยว องค์กรท้องถิ่น องค์กรด้านสิ่งแวดล้อม และรัฐบาล

2.2.3 การตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว

สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (2548) ได้กล่าวไว้ว่าการจัดทำแบบการตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยวมีขั้นตอนและกระบวนการ ดังนี้

(1) การทำความเข้าใจกับทรัพยากรการท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1.1) แบ่งตามประเภทของทรัพยากร ได้แก่ ทรัพยากรหลัก และ ทรัพยากรสนับสนุน

(1.2) แบ่งตามชนิดของทรัพยากร ซึ่งจำแนกออกได้เป็น 5 ชนิด ได้แก่

- 1) ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ ภูมิทัศน์ ภูมิอากาศ น้ำ
- 2) ทรัพยากรวัฒนธรรม เช่น ศาสนา มรดกวัฒนธรรมชาติพันธุ์
- 3) ทรัพยากรเหตุการณ์สำคัญ เช่น งานมหกรรม การแข่งขัน
- 4) ทรัพยากรกิจกรรม เช่น นันทนาการ สิ่งอำนวยความสะดวก
- 5) ทรัพยากรบริการ เช่น การขนส่ง ที่พัก การต้อนรับ อาหาร บริการ

(2) การตรวจสอบทรัพยากรท่องเที่ยว แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

(2.1) ขั้นตอนที่ 1 รายการทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว มีอะไรน่าสนใจ หรือดึงดูดใจ มีการบริการแบบไหน มีกิจกรรมให้แก่นักท่องเที่ยวทำในระหว่างพักค้างแรม และมีที่พักค้างแรมกี่รูปแบบไว้คอยบริการ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 5 รายการดังนี้

1) รายการทรัพยากรธรรมชาติ ที่โดดเด่นมากกว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่น และมีสิ่งสำคัญกับปัจจุบันและในอดีตที่จะดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยว การเก็บข้อมูลคือ ชื่อที่ตั้ง ฤดูกาล การเข้าถึง ใครเป็นคนจัดการ ติดต่อกับใคร มีการใช้มากน้อยแค่ไหน ผู้ที่มาท่องเที่ยวมาจากไหน มาทำไม เก็บค่าผ่านประตู และต้องเป็นสมาชิกหรือไม่

2) รายการทรัพยากรวัฒนธรรม สิ่งไหนทำให้โดดเด่น มีอะไรบ่งบอกถึงวัฒนธรรมมากที่จะสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ การเก็บข้อมูลคือ ชื่อที่ตั้ง ฤดูกาล การเข้าถึง ทางเข้า ใครเป็นนักท่องเที่ยว มีกิจกรรมอะไรให้ทำบ้างในขณะที่เข้าไปเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ผู้ที่มาเที่ยวเป็นกลุ่มลูกค้าแบบไหน

3) รายการทรัพยากรเหตุการณ์สำคัญ มีอะไรบ้างที่โดดเด่น และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยว มีอะไรพิเศษกว่าแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ การเก็บข้อมูลคือ ชื่อที่ตั้งของเหตุการณ์สำคัญนั้น ๆ ช่วงระยะเวลาในการเกิดเหตุการณ์ วิธีการเข้าถึงแบบใด ใครเป็นเจ้าของ มีนักท่องเที่ยวมากน้อยแค่ไหน

4) รายการทรัพยากรกิจกรรม กิจกรรมนั้นมีความโดดเด่นที่สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างถิ่นให้มาท่องเที่ยวได้มากแค่ไหน การเก็บข้อมูลคือ ชื่อที่ตั้ง ศูนย์บริการข้อมูล เวลาและฤดูกาลที่เข้ามาเที่ยว มีการเข้าถึงได้อย่างไร ใครเป็นเจ้าของ มีกิจกรรม

แบบใดบ้างให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมกิจกรรม นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวมาจากที่ไหน มีค่าผ่านประตูหรือไม่

5) รายการทรัพยากรบริการ ชื่อและที่อยู่ของผู้ให้บริการ ต้องติดต่อใคร มีการบริการในรูปแบบใดบ้าง การเก็บข้อมูล คือ ชื่อและที่ตั้งของสิ่งอำนวยความสะดวก จัดอยู่ในระดับใด มีบริการอะไรบ้าง ในช่วงเวลาใด ใครเป็นเจ้าของ มีจำนวนเตียงกี่เตียง และค่าบริการเท่าไร

(2.2) ขั้นตอนที่ 2 การประเมินทรัพยากรท่องเที่ยว ประกอบด้วย

- 1) คุณภาพทรัพยากร อะไรทำให้ทรัพยากรนี้ดีกว่าทรัพยากรอื่น มีจุดอ่อนตรงไหน ได้รับการดูแล มีคุณภาพบริการสม่ำเสมอ และมีข้อเสียต่อการพัฒนาหรือไม่
- 2) ทรัพยากรมีความโดดเด่นและแตกต่างจากที่อื่นและแสดงออกถึงความภาคภูมิใจในสถานที่นั้น ๆ
- 3) มีอำนาจในการดึงดูดนักท่องเที่ยว กิจกรรมในการดึงดูด และมีข้อเสนอดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการในระดับใด
- 4) ฐานข้อมูลของทรัพยากร อะไรทำให้ทรัพยากรนี้มีบทบาทกับปัจจุบันและสำคัญยิ่งขึ้นในคราวต่อไป ทรัพยากรนี้มีปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตหรือไม่

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน

ความสำเร็จของธุรกิจชุมชนส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ถ้าองค์กรชุมชนเข้มแข็ง ได้ก็จะเป็นเกราะป้องกันตัวเอง หรือเป็นพลังอำนาจที่จะต่อรองกับภายนอกได้ องค์กรชุมชนนับเป็นองค์กรที่ได้รับความสนใจทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนให้ความสำคัญในการพัฒนา บทความหลากหลาย และความแตกต่างนานปีการของชุมชน โดยเฉพาะพื้นฐานชุมชน และการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน เป็นสิ่งที่นักพัฒนาต้องทำความเข้าใจ ทั้งแนวคิดและยุทธศาสตร์ รวมทั้งกระบวนการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างชุมชน ให้เข้มแข็งในอดีตคำว่าชุมชนหมายถึง หมู่บ้านตามความสะดวกของบุคคลภายนอกที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับชุมชนหมู่บ้าน ถือว่าได้เป็นสถาบันที่เก่าแก่ ที่สุดของสังคมไทย การรวมกลุ่มเพื่อการแลกเปลี่ยนแรงงาน เช่น ประเพณี การลงแขก สภาผู้เฒ่า ผู้แก่ ซึ่งเรียกว่า “องค์กรชุมชน”

2.4.1 ความหมายขององค์กรชุมชน

องค์กรชุมชน หมายถึง การรวมตัวของกลุ่มคนที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน อาจเป็นการรวมตัวตามพื้นที่หรือไม่ใช้ก็ได้ สมาชิกติดต่อสื่อสารกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการกระทำ

ร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกัน (ประเวศ วะสี , 2535) และหัวใจของการพัฒนาแบบยั่งยืนซึ่งเป็นการพัฒนาทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม พร้อมกับวิเคราะห์ระบบสังคม เศรษฐกิจ ให้เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวชนบท มีการสร้างจิตสำนึก และมีทิศทางการเคลื่อนไหวไป 2 แนวทางพร้อมกัน คือ เคลื่อนไหวเพื่อการอยู่รอดทางเศรษฐกิจ การเคลื่อนไหวทางการเมือง ต่อสู้กับนโยบายของรัฐที่ไม่เป็นธรรม ผู้นำองค์กรชุมชนจะเข้าไปสู่การเมืองในระบบมากขึ้น โดยมีชุมชนเป็นรากฐานสนับสนุนที่สำคัญ สอดคล้องกับแนวคิดกาญจนา แก้วเทพ (2541 อ้างถึงใน อนเนก เหล่าชาติ, 2547) องค์กรชุมชนต้องจัดรูปแบบความสัมพันธ์ในชุมชนกิจกรรมในชุมชน

นอกจากนี้นักวิชาการกล่าวถึง การดำเนินองค์กรชุมชน ว่าไว้อย่างน่าสนใจ คือ นลินี ตันธวนิตย์ (2538 อ้างถึงใน อนเนก เหล่าชาติ, 2547) กล่าวว่า การเกิดองค์กรว่า การเกิดขึ้นขององค์กรชุมชนจะเริ่มขึ้นจากกลุ่มเล็ก ๆ ในชุมชนที่มีกระบวนการสร้างจิตสำนึกจากนั้นจึงเริ่มดำเนินกิจกรรมร่วมกันและความหมายของนลินี คล้ายกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2541) ที่ระบุว่าองค์กรชุมชน ต้องมีการจัดตั้งรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เพื่อให้เกิดผลการดำเนินการต่าง ๆ กล่าวไว้ว่า ชุมชนมีความหมาย ในกระบวนการ ที่มีพลวัต ความเป็นชุมชนจะวัดหรือดูได้จากกิจกรรมการเคลื่อนไหวของกลุ่มที่รวมตัวกันด้วยตั้งใจในความปรารถนาาร่วมกันของคนในสังคมว่าต้องการให้ชุมชนของตนเองเป็นเช่นไร โดยแท้จริง

จึงกล่าวได้ว่าองค์กรชุมชนหมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมตัวกันในพื้นที่เดียวกันหรือหมู่บ้านเดียวกัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกัน มีความเอื้ออาทร ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และก่อให้เกิดการพัฒนาาร่วมกันทั้งทางเศรษฐกิจ และการเมืองอย่างพลวัต เมื่อมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งก็ต้องมีองค์ประกอบขององค์กร เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชน

2.4.2 องค์ประกอบขององค์กรชุมชน

สมพันธ์ เตชะอธิก (2540 อ้างถึงใน อนเนก เหล่าชาติ, 2547) องค์กรชุมชนมีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ

- (1) อุดมการณ์ร่วมกัน
- (2) เป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน
- (3) มีผลประโยชน์ร่วมกัน
- (4) มีผู้นำที่ได้รับการยอมรับ มีขีดความสามารถและสมาชิกมีส่วนร่วมใน

กิจกรรมเพื่อการพัฒนา

(5) มีการบริหารจัดการ ได้แก่ การตัดสินใจร่วมกัน มีการกำหนดโครงสร้าง บทบาทหน้าที่ที่มิกติกา สถานที่วัสดุอุปกรณ์ มีการติดต่อสื่อสาร การควบคุมตรวจสอบ

(6) มีกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้ชาวบ้านทำงานร่วมกัน

(7) มีงบประมาณหรือกองทุนสำหรับการทำกิจกรรมต่าง ๆ

กาญจนา แก้วเทพ (2540) ได้สรุปขั้นตอนของการพัฒนาองค์กรชุมชนแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ

- (1) ขึ้นก่อสร้าง สร้างกลุ่ม และแสวงหาทางเลือกในระดับความคิด
- (2) ขึ้นลงมือปฏิบัติ
- (3) ขึ้นโตแล้ว ขยายกลุ่ม ขยายเครือข่าย
- (4) ขึ้นพลัง คือ ความสามัคคี

2.4.3 แนวคิดชุมชนปฏิบัติ

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนปฏิบัติ ถือเป็นแนวคิดสำคัญที่ได้รับการกล่าวขวัญถึงมากที่สุด ในการบริหารจัดการสมัยใหม่ เนื่องจากการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติการในชีวิตประจำวัน ซึ่งเกี่ยวเนื่องกันกับ “สำนึกร่วมแห่งความเป็นชุมชน (sense community)” หรือความเป็นชุมชนที่เกิดจากการมีประสบการณ์ร่วมกันของบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดก็ตาม ดังนั้น แล้วการสร้างและการแลกเปลี่ยนความรู้ จึงสามารถเกิดขึ้นได้ด้วยตัวของมันเอง ชุมชนปฏิบัติต้องประกอบด้วย โดเมนชุมชน และแนวทางการปฏิบัติ

โดเมน หมายถึง หัวข้อความรู้ที่ชุมชนมีแรงปรารถนา (passion) ร่วมกันทั้งนี้แรงปรารถนาเป็นมากกว่าคำว่า “ความสนใจ” และเป็นองค์ประกอบที่แสดงให้เห็นว่าทำไมบางชุมชนจึงประสบความสำเร็จ ในขณะที่บางชุมชนล้มเหลว ถ้ามีการตั้งหัวข้อที่สมาชิกมีแรงปรารถนาอย่างแรงกล้า ที่จะพัฒนาความรู้ของตนเองในด้านใดด้านหนึ่งอย่างเหมาะสม สมาชิกจะมีแรงขับภายในอย่างมหาศาลจะช่วยผลักดันกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่องในที่สุด ชุมชน เป็นมโนทัศน์ที่มีการกล่าวถึงกันมากในทางสังคมวิทยาและจิตวิทยาสังคม ความหมาย มากกว่าเป็นโครงสร้างการก่อรูปสถานที่ตั้ง หรือลักษณะอื่นใดก็ตาม

แมคมิลแลนส์ และชาร์วิส (McMillan & Chavis , 1986) ได้ให้นิยามของสำนึกร่วมแห่งความเป็นชุมชนไว้ในลักษณะ 4 ประการ คือ ความเป็นสมาชิก (membership) ความมีอิทธิพลต่อกัน (influence) การร่วมเติมเต็มความต้องการซึ่งกันและกัน (integration and fulfillment of needs) และการแบ่งปันอารมณ์ร่วมที่เกี่ยวข้องที่เกี่ยวเนื่องกัน (shared emotional connection)

(1) ความเป็นสมาชิกประกอบด้วย การมีลักษณะร่วมกันบางสิ่งบางอย่าง อาทิเช่น ภาษา การแต่งกาย และพิธีกรรม ซึ่งเป็นตัววัดว่าใครเป็นสมาชิกหรือไม่ใช้สมาชิกกลุ่ม รู้สึกว่า นี่คือการยอมรับชม ให้การปกป้องความใกล้ชิดกับทางสังคม ระหว่างกลุ่มคนกลุ่มเดียวกัน โดยเฉพาะพิธีกรรม งานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ประเพณีในการผ่านสถานภาพ รูปแบบของการพูดปราศรัย และการแต่งกายเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อความสัมพันธ์ทางสังคมได้ดี เพราะเป็นตัวชี้วัดถึงจิตวิญญาณของชุมชน ซึ่งก่อเกิดจากประเพณีแห่งมิตรภาพระหว่างกัน (McMillan & Chavis, 1986)

(2) ความมีอิทธิพลต่อกัน สมาชิกของกลุ่มจำเป็นต้องรู้สึกถึงการเสริมพลังต่อกันและกันจึงจะเป็นกลุ่มที่แน่นแฟ้น และความแน่นแฟ้นของกลุ่มยังขึ้นอยู่กับคนที่สมาชิกได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกันด้วย ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า ความแน่นแฟ้นความแน่นแฟ้นกับตัวคนแต่ละคนเท่า ๆ กับกลุ่มที่ได้รับการสถาปนาขึ้น (McMillan & Chavis, 1986)

(3) การร่วมเติมเต็มความต้องการซึ่งกันและกัน ความต้องการในที่นี้หมายถึง ความปรารถนาและการให้คุณค่า ทั้งยังหมายถึง การตระหนักว่าตนเองต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันกับบุคคลอื่น เป็นความต้องการพึ่งพิงโดยการให้และการกระทำสิ่งใด ๆ เพื่อผู้อื่นในสิ่งที่เรากำลังหาจากเขาด้วยเช่นเดียวกัน หรือกล่าวโดยย่อว่า ได้เป็นการแสวงหาลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกันนั่นเอง (search for similarities)

(4) การแบ่งปันอารมณ์ร่วมที่เกี่ยวข้องกัน ได้แก่ ความใกล้ชิดที่เพิ่มมากขึ้น คุณภาพของปฏิสัมพันธ์ การแก้ปัญหาที่ยากหรือการเผชิญสถานการณ์คลุมเครือร่วมกัน ความซื่อสัตย์ต่อกันและการมีจิตวิญญาณที่ผูกพันเชื่อมร้อยกัน

แนวคิดชุมชนปฏิบัติ นี้จึงมีความแตกต่างจากชุมชน ในแง่ที่ “ชุมชนปฏิบัติ” นั้น มีปฏิสัมพันธ์ หลายระดับ ขอบเขต ความรู้ และมีความสัมพันธ์อันลึ้นไหล แต่ปฏิสัมพันธ์เหล่านั้นก็ยังคงอยู่ในกลุ่มตลอดเวลา ตรงกันข้ามกับ “ชุมชน” ในมโนทัศน์ของหมู่บ้านหรือชุมชนที่มีขอบเขตที่ชัดเจน (Wenger, 1998 อ้างถึงใน ธวัช วัฒนพงษ์, 2546) แนวคิด “ชุมชนปฏิบัติ” อาจจะแทรกอยู่ใน “ชุมชน” แต่จะไม่ซ้อนทับกับกรอบของชุมชนหมู่บ้าน ชุมชนปฏิบัติ จะดำรงอยู่ภายใต้ปฏิสัมพันธ์ใน 3 มิติ คือ

(1) การมีพันธะสัญญา หมายถึง สมาชิกชุมชนปฏิบัติจะเข้าไปร่วมในกิจกรรมของชุมชนซึ่งการเข้าร่วม จะมีการต่อรองความหมายกับผู้อื่น

(2) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม เป็นผลมาจากกระบวนการต่อรองภายในกลุ่มซึ่งจะทำให้สมาชิกรับรู้ว่าจะพูดหรือปฏิบัติตัวอย่างใด เกิดการสร้าง ระเบียบและกฎเกณฑ์ร่วมกันหรือสร้างรูปแบบการมีส่วนร่วมในที่สุดก็จะซึมเข้าไปในสมาชิก

(3) การมีทรัพยากรร่วม เป็นแหล่งที่มาของการเกาะเกี่ยวของสมาชิก ความสัมพันธ์ หรือทรัพยากรในชุมชนปฏิบัติ เช่น เครื่องมืองานประจำวัน ศัพท์หรือสัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งทำให้กิจกรรมในชุมชนปฏิบัติมีความต่อเนื่อง ขณะเดียวกันก็นำมาสู่การต่อรองและความเป็นไปได้ที่จะเปลี่ยนแปลงความหมายภายในชุมชน ดังนั้น ชุมชนปฏิบัติจึงมีพลวัต ความขัดแย้งและมีการแข่งขันกันภายใน ชุมชนปฏิบัติมีความหมายแตกต่างจากการทำงานเป็นกลุ่ม (team) ที่มีผู้จัดการเพราะชุมชนปฏิบัติเน้นความหลากหลาย และผู้เรียนรู้สามารถมีเป้าหมายที่แตกต่างกันได้เพราะผู้เรียนรู้อาจมีความสนใจที่แตกต่างกับชุมชนปฏิบัติ จึงมีขอบเขตที่ คลุมเครือและไม่ชัดเจน เพราะสมาชิกของชุมชนอาจเป็นสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ ด้วย (Wenger อ้างถึงใน อเนก เหลาโชติ, 2547)

สรุปได้ว่า องค์การชุมชนก็คือ การจัดระบบรูปแบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เพื่อดำเนินการกิจต่าง ๆ ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ องค์การชุมชนถือได้ว่าเป็นสถาบันที่เก่าแก่ที่สุดขององค์กรหนึ่งของสังคมไทยที่บรรพบุรุษดำเนินการสืบทอดกันต่อ ๆ มาเพื่อสร้างสรรค์ชีวิตของคนในชุมชนทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ให้เป็นคนที่มีคุณภาพ และจิตใจที่งดงาม ก็จะทำให้ชุมชนนั้นมีความเจริญและพึ่งตนเอง และช่วยเหลือตัวเองได้ในที่สุด

2.5 บทบาทของภาครัฐหรือข้าราชการ และภาคประชาชน

บทบาทหน้าที่ของภาครัฐหรือข้าราชการในการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมทั้งมีดังต่อไปนี้

- (1) รู้และเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม และกลวิธีกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นอย่างดี
- (2) เชื่อมโยงแนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตเข้ากับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ โดยถือว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจในสวนรวม
- (3) เข้าใจว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิต มิใช่เป็นของข้าราชการกระทรวงใด กระทรวงหนึ่งแต่เป็นของประชาชน ข้าราชการทุกกระทรวงต้องร่วมมือประสานงานกัน สนับสนุนประชาชนให้สามารถดำเนินงานการพัฒนาตามกระบวนการของประชาชนได้ถูกต้อง
- (4) นิเทศ ติดตามช่วยเหลือแก้ปัญหาการปฏิบัติของประชาชนอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอบำรุงขวัญและให้กำลังใจแก่ประชาชนโดยเหมาะสม
- (5) ประชุมปรึกษาหรือร่วมกันเป็นประจำทุกกระทรวง และฟื้นฟูความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนา

(6) ร่วมมือประสานงานกับภาคเอกชน โดยทำความตกลงกันในการปฏิบัติเพื่อ บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาตามโครงการ

ภาคประชาชนก็เช่นเดียวกันประชาชนก็ต้องมีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบใน กระบวนการ พัฒนาอย่างมีส่วนร่วมโดย

(1) รู้และเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม และกลวิธีกระบวนการพัฒนา คุณภาพชีวิตจนสามารถปฏิบัติในชุมชนของตนเองได้ถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนา ชุมชนไปสู่ชุมชนอื่น รวมทั้งติดตามช่วยเหลือให้ชุมชนอื่นปฏิบัติได้เช่นกัน

(2) ระดมทรัพยากรในท้องถิ่นตนเองมาใช้ในการพัฒนาชุมชน ทั้งเรื่องกำลังคน เงิน และวัสดุอุปกรณ์

(3) ช่วยเหลือกันเองในปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ภายในชุมชน หรือร้องขอให้ ภาคอื่นมาช่วยด้วยหากเห็นว่าจำเป็น

(4) พัฒนาความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาอยู่เป็นประจำโดยช่วยเหลือกันเอง หรือร่วมกับภาคอื่น ๆ

2.6 หลักการและกระบวนการตามขั้นตอนของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม

กระบวนการพัฒนาที่ผ่านมาทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต่างยอมรับกันว่า การพัฒนาที่มุ่งแต่ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยมิได้ยึด “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาหรือมิได้ให้ ประชาชนเข้ามามี “ส่วนร่วม” นั้น ส่งผลให้ยังเกิดความล้มเหลวของการพัฒนา ซึ่งเป็นผลสืบเนื่อง จากการพัฒนาที่ทอดทิ้งประชาชน ประชาชนกลายเป็นผู้ร่วม (Passive participation) ในการพัฒนา ไม่ได้เป็นผู้ที่มีส่วนให้หรือมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการพัฒนา (Active participation) ปัจจุบัน ถนนทุกสายของการพัฒนาได้มุ่งไปสู่ “การมีส่วนร่วม” ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ของประชาชนที่จะเข้ามาแสดงความคิดเห็น ในการกำหนดรูปแบบการพัฒนา ที่จะพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของตนเอง ของชุมชนและท้องถิ่นแนวทางในการพัฒนาดังกล่าว จำเป็นต้องมีการแสวงหา วิธีการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายและบทบาทของ นักพัฒนาที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและอุดมการณ์ในการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคน มากกว่าการพัฒนางาน ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้บริการเป็นผู้กระตุ้นปลุกประชาชนให้ตื่น และ สร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม อุทิศตนสัมผัสใกล้ชิดกับปัญหาของประชาชน เพื่อก่อให้เกิด การพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการ ตัดสินใจในโครงการพัฒนาและร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหาของชุมชน อันจะส่งผลให้เกิดความ

เชื่อมั่นและความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการเพื่อให้บรรลุ “การพึ่งตนเอง” ของชุมชน อันเป็นเป้าประสงค์ของการพัฒนาอย่างแท้จริง

การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมมีมิติของการพัฒนาที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับแนวตั้งและแนวนอน เป็นการพัฒนาที่มีส่วนร่วมของประชาชนและภาคต่าง ๆ ของสังคม ขึ้นตอนสำคัญที่สุดในการพัฒนาก็คือ การเตรียมด้านสังคม ที่เริ่มด้วยแนวคิดในการเตรียมความพร้อมของผู้เกี่ยวข้องในทุก ๆ ภาคเพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจและเต็มใจร่วมมือร่วมใจทำงานในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการพัฒนา ซึ่งการเตรียมการด้านสังคม เพื่อการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องทั้งระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน ซึ่งแต่ละฝ่ายมีบทบาทหน้าที่ที่พึงปฏิบัติ ดังนี้ (อสิศรา ชูชาติและคณะ , 2538)

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของชุมชน

2.7.1 ความหมายของศักยภาพชุมชน

การศึกษาทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า ได้มีผู้ที่ให้ความหมายของศักยภาพชุมชนไว้ ดังนี้

จิระภา นิมสุข (อ้างถึงใน สุวิทย์ธีรศาสตร์, 2533) กล่าวว่า ศักยภาพของชุมชน หมายถึง จิตความสามารถของชุมชนในอันที่จะตอบสนองความต้องการและแก้ไขสภาพปัญหาของคนส่วนใหญ่ในชุมชน รวมทั้งความสามารถของชุมชนในการประสานความร่วมมือในการดำเนินงานกับคนภายนอกชุมชน ขณะเดียวกันก็ดำเนินการแก้ไขปัญหามาจากภายนอกชุมชน ทั้งนี้ด้วยจุดมุ่งหมายเพื่อความปึกติสุขในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน องค์ประกอบที่ทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพในการดำเนินงานใด ๆ นั้น ได้แก่ โครงสร้างประชากรและระบบการปกครอง อาชีพและระบบการผลิต

อนุชาติ พวงสำลี และอรทัย อาจอ่ำ (2539) กล่าวว่า ศักยภาพและการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนตั้งแต่เรื่องของจิตสำนึก ความรู้ ทักษะไปจนถึงการจัดการ การรวมกลุ่มที่ทำให้เกิดพลังต่อรองในการแก้ไขปัญหาทางานานาชนิด และการที่ชุมชนจะเข้มแข็งหรือไม่ ต้องพิจารณาถึงด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ของชุมชนด้วย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (2543) กล่าวว่า ชุมชนจะเข้มแข็งและมีศักยภาพได้นั้น เพราะคนในชุมชนมีน้ำใจ มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความกระตือรือร้น มีบรรทัดฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน มีเครือข่ายของการทำให้สังคมมาติดต่อกันสัมพันธ์กันในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชน มีสถานภาพทางกายภาพของชุมชนที่เหมาะสม และสมาชิกมีส่วนร่วมในงานสาธารณะของชุมชน

จิระภา นิยมสุข (อ้างถึงใน สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์ 2533) กล่าวว่า ศักยภาพของชุมชน หมายถึง ความสามารถของชุมชนในการจัดการภายในชุมชน เช่น การใช้ระบบเครือข่าย ในระบบคัดเลือกผู้นำ การใช้ระบบศาลเผ่าศาลเก่าทำหน้าที่พิจารณาคดีและแก้ไขข้อขัดแย้งหรือกรณีพิพาทในชุมชน

2.7.2 ปัจจัยที่ทำให้เกิดศักยภาพภายในชุมชน

การจะเกิดศักยภาพหรือความเข้มแข็งของชุมชนนั้นมีปัจจัยที่จะเป็นตัวนำไปสู่การมีศักยภาพหรือความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่ง Mathews (1996) ได้พิจารณาเงื่อนไขและปัจจัยของชุมชนที่ทำให้เกิดความเข้มแข็ง ดังนี้

- (1) โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อความเป็นชุมชน ซึ่งประกอบด้วย
 - (1.1) การรวมตัวเป็นกลุ่ม/องค์กร มีมากน้อยเพียงใด
 - (1.2) ขนาดของกลุ่มที่พบปะ
 - (1.3) จำนวนสถานที่และโอกาสในการพบปะสังสรรค์ เพื่อการแก้ปัญหาของชุมชน
 - (1.4) ประเด็นพูดคุย/อภิปรายของชุมชน
 - (1.5) ระดับความสัมพันธ์ใกล้ชิดของคนในชุมชน
 - (1.6) เครื่องมือสื่อสาร
- (2) กระบวนการเฉพาะบางอย่าง
 - (2.1) กระบวนการตัดสินใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยรวมของชุมชนเป็นอย่างไร การมีส่วนร่วมของคนมากน้อยเพียงไร บทบาทของผู้นำในการตัดสินใจเป็นอย่างไร
 - (2.2) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นที่แตกต่างกันหรือการหาข้อสรุปร่วมกันในการแก้ไขปัญหา
- (3) ผู้นำ
 - (3.1) จำนวนผู้นำ การกระจายตัวในตำบล/พื้นที่
 - (3.2) บทบาทของผู้นำสัมพันธ์กับสมาชิกในชุมชน เช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความคิดเห็น การสร้างกระบวนการ/กิจกรรมให้สมาชิกมีส่วนร่วม และการสร้างเครือข่ายภายใน/ภายนอกชุมชน
- (3.3) คุณสมบัติ เช่น การติดตามสถานการณ์ปัญหา การเปิดกว้างให้การเรียนรู้ไม่แบ่งฝ่าย มองการไกล

(4) กระบวนทัศน์เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม

(4.1) เป็นการประเมินว่าชุมชนมีระบบความคิดด้านต่าง ๆ เหล่านี้มากน้อยเพียงไร

(4.2) การให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมพอ ๆ กับผลงาน

(4.3) การดึงคนให้มาร่วมกระบวนการคิดและตัดสินใจให้มากที่สุด

(4.4) การเน้นศักยภาพของสมาชิกที่มาร่วมตัวกันว่าเป็นต้นทุนของชุมชน มากกว่ามองว่าเป็นปัญหาของชุมชน

(4.5) ความคิดเกี่ยวกับ “อำนาจ” หรือ “พลัง” ในการเปลี่ยนแปลง เน้นพลังของกลุ่มในการแก้ปัญหาของตนเองมากกว่าฝากความหวังไว้กับผู้มี “อำนาจ” หรือไม่

(4.6) ความคิดเกี่ยวกับการรับผิดชอบแก้ปัญหาของชุมชนตนเอง

(5) ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน

(5.1) การพึ่งพาหน่วยงานของรัฐที่มีมากน้อยเพียงไร

(5.2) ความร่วมมือสนับสนุน ความใกล้ชิดกันของโรงเรียน วัด และสถานบริการในชุมชน

(6) ความรู้สึกร่วมเป็นกลุ่มชุมชนเดียวกันและมองหาทางออกของความร่วมมือในชุมชนเป็นการประเมินว่าในชุมชนมีความรู้สึกผูกพันเป็นชุมชนหรือไม่ โดยดูจาก

(6.1) ประวัติศาสตร์/คำบอกเล่าของชาวบ้านเกี่ยวกับการช่วยเหลือกันและกันในการแก้ปัญหาชุมชน

(6.2) การทำกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือหลายฝ่ายร่วมกัน

(6.3) ความพยายามในการดึงเอาคนที่ยังไม่เข้าร่วมงานพัฒนาชุมชนให้เข้าร่วมด้วย

2.7.3 การประเมินศักยภาพของชุมชน

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2537) กล่าวว่า ขอบเขตการวินิจฉัยศักยภาพของชุมชนในงานพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหและสนองความต้องการของชุมชนสามารถวิเคราะห์ได้จากองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้

(1) ความกระตือรือร้นหรือวิญญูณ ตลอดจนการรับรู้และจิตสำนึกในการพัฒนาของประชาชน เป็นการวินิจฉัยความพร้อมของประชาชน หมายถึง ความมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา ความกระตือรือร้นมีความสำคัญอย่างมากแสดงให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชน ทั้งนี้รวมไปถึงการรับรู้และการมีจิตสำนึกในงานพัฒนาของประชาชนด้วย

(2) โครงสร้างและบทบาทขององค์กรชุมชน ผู้นำชุมชน รวมทั้งโครงสร้างอำนาจชุมชน เป็นเรื่องที่พิจารณาถึงสภาพการปกครองของผู้นำชุมชนว่ามีบทบาทอย่างไรในการดำเนินงานพัฒนา เช่น คุณภาพและลักษณะของผู้นำชุมชน และองค์กรของชุมชนมีความพร้อมที่จะพัฒนาและเล็งเห็นความสำคัญในการพัฒนา

(3) การวางแผนและการบริหารจัดการงานพัฒนา พิจารณาถึงความสามารถที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชนมากนักน้อยเพียงใด

(4) การพัฒนาคน การพิจารณาความพร้อมของทรัพยากรบุคคลในชุมชน ว่าสามารถทำให้ชุมชนมีการพัฒนามากน้อยเพียงใด เช่น ผู้นำชุมชน องค์กรชุมชน และประชาชนทั่วไปในชุมชน มีการพัฒนาชุมชนของตนเองมากน้อยเพียงใด

(5) เทคโนโลยีในงานพัฒนา ศึกษาภาพของชุมชนในเรื่องของเทคโนโลยีในงานพัฒนาเป็นอีกเรื่องที่จะต้องทำการวินิจฉัยถึงประสิทธิภาพของเทคโนโลยีที่สามารถทำให้งานพัฒนาในชุมชนบรรลุผลสำเร็จตามความต้องการของสมาชิกมากน้อยเพียงใด

(6) การสื่อสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และระบบข้อมูลข่าวสารของชุมชน การวินิจฉัยศักยภาพในเรื่องการสื่อสาร เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และระบบข้อมูลข่าวสารของชุมชนนี้ เพื่อที่จะทำให้เกิดความสนใจและการติดต่อประสานงานความเข้าใจกันมากขึ้น

(7) การระดมทุน แรงงาน และทรัพยากรในชุมชน ปัจจัยเรื่องทุนและทรัพยากรที่เป็นวัตถุเป็นรูปธรรมเป็นสิ่งสำคัญในงานพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและความต้องการของชุมชน ทั้งนี้เนื่องจากถ้าหากมีการดำเนินการที่ปราศจากทุน แรงงาน และทรัพยากรที่เหมาะสม จะทำให้โครงการประสบปัญหาและไม่สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายได้

(8) ลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นเรื่องที่สำคัญไม่อาจมองข้ามไปได้ ทั้งนี้เนื่องจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมในแต่ละชุมชนย่อมจะแตกต่างกันไป อุปสรรคหรือความสำเร็จในงานพัฒนาต้องพิจารณาจากลักษณะโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งด้วย เช่น ประชาชนมีค่านิยมอย่างไร มีทัศนคติต่อการพัฒนาอย่างไร ลักษณะการพึ่งพาอาศัยกันอย่างไร

(9) ระบบการสนับสนุนจากภายนอกชุมชน การวินิจฉัยในเรื่องของศักยภาพไม่เพียงแต่พิจารณาองค์ประกอบภายในชุมชนเท่านั้น แต่ต้องพิจารณาจากองค์ประกอบจากภายนอกชุมชนด้วย ได้แก่ การได้รับการสนับสนุนทั้งด้านวัสดุ อุปกรณ์ การบริการ และด้านวิชาการจากภายนอกชุมชนมีผลกระทบกับภายในชุมชนด้วย ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนมิได้อยู่หนึ่ง หรือติดต่อกันเฉพาะภายในชุมชนเท่านั้น แต่ชุมชนมีการติดต่อสัมพันธ์กับภายนอกชุมชนหรือหน่วยงานอื่น ๆ ทำให้จำเป็นต้องทราบถึงการได้รับการสนับสนุนจากภายนอกชุมชนว่ามีมากน้อยเพียงใด

อย่างไรก็ตาม สีลาภรณ์ นาคทรพร และคณะ (2538) ได้เสนอแนะข้อสรุปเกี่ยวกับกรอบตัวชี้วัดความเข้มแข็งหรือศักยภาพของชุมชนไว้ ดังนี้

(1) มีการนำมิติเชิงวัฒนธรรมมาผสมผสานในการทำกิจกรรม เพราะการมีฐานทางวัฒนธรรมจะเป็นเครื่องยึดโยงให้สามารถสร้างองค์กรชุมชนได้ง่ายและมีคุณภาพ

(2) ความสามารถในการตอบสนองต่อปัญหา ซึ่งควรพิจารณาถึงประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

(2.1) ความรวดเร็วในการตอบสนองต่อปัญหา

(2.2) ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นมีหลากหลายหรือไม่ ยากง่ายเพียงไร เป็นปัญหาภายในหรือภายนอกชุมชน ปัญหาเหล่านี้จะเป็นเครื่องทดสอบประสิทธิภาพและความสามารถของกลุ่มในการแก้ปัญหาได้เป็นอย่างดี

(2.3) จำนวนปัญหาที่องค์กรชุมชนสามารถแก้ไขได้

(3) ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ซึ่งควรพิจารณาตัวชี้วัด ได้แก่

(3.1) การวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ ทางเลือกการแก้ไขปัญหา และวิธีการแก้ไขปัญหา โดยดูถึงกระบวนการในการวิเคราะห์ดังกล่าวว่า มีการวิเคราะห์ที่ชัดเจนหรือไม่ มีการเชื่อมโยงปัญหากับสาเหตุหรือไม่ คุณภาพในการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ การตั้งเป้าหมายในการแก้ปัญหาเป็นอย่างไร มีทิศทางที่ถูกต้อง มีผลหรือไม่

(3.2) มีการพัฒนาจิตสำนึกหรือไม่

(4) ด้านการจัดกลุ่ม ซึ่งควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่

(4.1) จำนวนสมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม

(4.2) ระดับของการมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น เสนอความคิดเห็นปฏิบัติ ฯลฯ

(4.3) สมาชิกรู้หน้าที่และทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ

(4.4) มีการสร้างและพัฒนากระบวนการกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

(4.5) มีกฎระเบียบและกติการ่วมกัน

(4.6) มีความพร้อมเพียง ความสามัคคีในการทำกิจกรรมร่วมกัน

(5) ด้านที่เกี่ยวกับผู้นำ ซึ่งหมายถึง ผู้ที่ได้รับการยอมรับจากสมาชิกและชุมชน ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่

(5.1) จำนวนผู้นำ มีหลายคนหรือไม่

(5.2) ความรู้และทักษะของผู้นำ มีหลายด้านหรือไม่ (เช่น ผู้นำด้านการสื่อสาร การถ่ายทอดความรู้ การจัดการ ฯลฯ)

(6) ด้านที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่ การที่สมาชิกได้รับผลประโยชน์อย่างยุติธรรม

(7) ด้านการยอมรับนับถือที่องค์กรได้รับจากภายนอก ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่

(7.1) การสนับสนุนที่ได้รับจากภายนอก เช่น เงินทุนและทรัพยากรในโครงการพัฒนาต่าง ๆ

(7.2) มีคนเยี่ยมชมศึกษาดูงาน เป็นแหล่งความรู้

(7.3) การมีความสามารถในการต่อรองกับรัฐ/แหล่งทุนต่าง ๆ มากขึ้น

(8) ด้านการขยายผล ควรพิจารณาถึงตัวชี้วัด ได้แก่

(8.1) จำนวนสมาชิกที่เพิ่มมากขึ้น

(8.2) ประเภทงานและกิจกรรมมีหลากหลายมากขึ้น

(8.3) จำนวนองค์กรที่เกี่ยวข้องมีมากขึ้น

นอกจากนั้น บัณฑิต อ่อนคำ และ วิริยา น้อยวงศ์ (2533) ยังได้กล่าวถึงตัวชี้วัดของความเข้มแข็งหรือศักยภาพของชุมชน ได้แก่

(1) องค์ความรู้ ภูมิปัญญา ซึ่งรวมถึง ระบบข้อมูลข่าวสาร วิชาการ ศึกษา ค้นคว้าวิจัยที่ทันต่อความเคลื่อนไหว การเปลี่ยนแปลงโดยนั้นให้เกิดองค์ความรู้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางสังคม ตลอดจนองค์ความรู้ที่สามารถนำมาใช้ในกระบวนการพัฒนาทั้งในระดับตำบล หมู่บ้าน/ชุมชน และใช้ในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนา

(2) กระบวนการเรียนรู้ กล่าวคือ ในระดับตำบล หมู่บ้าน/ชุมชน สามารถวิเคราะห์ วินิจฉัยปัญหา แสวงหาทางออกในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพื่อตอบสนองปัญหาของสมาชิกในชุมชน โดยใช้ภูมิปัญญาหมู่บ้าน ประสพการณ์ และการเรียนรู้ ประยุกต์ เทคนิค และการจัดการ

3) องค์กรชุมชน/การบริหารจัดการ/กำลังคน หมายถึง การรวมกลุ่มชาวบ้าน การจัดองค์กรในระดับตำบล หมู่บ้าน/ชุมชน การจัดระบบบริหารจัดการงานพัฒนา จัดระบบสวัสดิการ สังคมชุมชน เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เช่น การรวมตัวเพื่อจัดตั้งกลุ่มกองทุนออมทรัพย์ มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ส่งเสริมเครือข่ายทั้งเครือข่ายธรรมชาติ เครือข่ายการจัดตั้งองค์กร และเครือข่ายประสพการณ์

2.8 การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน (SWOT Analysis)

SWOT เป็นคำย่อมาจากคำว่า Strength, Weaknesses, Opportunities, and Threats โดย Strength คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี ในขณะที่ Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ ภายในองค์กรที่เป็นผล และด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กร ไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดี Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือ หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอก ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร และ Threats คือ อุปสรรคหมายถึงปัจจัย และสถานการณ์ภายนอกที่ได้วางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร (นันทยา หุตานุวัตร, 2546) บางครั้งการจำแนกโอกาส และอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงซึ่งกันและกันเมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้ และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้องค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม

2.9 แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการต้นทุน

ธนชัย ผู้พัฒนา (2553) ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการต้นทุนไว้ว่า การประกอบธุรกิจในปัจจุบัน ผู้ประกอบการทุกคนต่างทราบกันเป็นอย่างดีว่าสิ่งแรกที่จะต้องคำนึงถึงจากการทำธุรกิจก็คือ ต้นทุน ซึ่งต้นทุนที่เกิดขึ้นนี้ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่จะเป็นตัวชี้วัดและบ่งบอกได้ว่าธุรกิจของผู้ประกอบการจะมีโอกาสการอยู่รอดมากขนาดไหนเมื่อต้องลงไปต่อสู้บนสังเวียนการแข่งขันที่แท้จริงบนตลาดธุรกิจ นอกเหนือจากนี้การทราบต้นทุนที่แท้จริงยังจะมีส่วนช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถกำหนดรายละเอียดและออกแบบแผนงานทางธุรกิจให้เหมาะสมเข้ากันได้กับรูปแบบการขายสินค้าและการประกอบกิจการ ดังนั้นต้นทุนทางธุรกิจจึงถือเป็นสิ่งสำคัญที่มีอิทธิพลกระทบต่อรูปแบบการดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการโดยตรง ดังนั้นผู้ประกอบการจึงสมควรที่จะต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการต้นทุนให้มากเป็นพิเศษก่อนที่จะคิดริเริ่มลงมือสร้างธุรกิจ โดยทั่วไปต้นทุนทางธุรกิจถูกแบ่งออกมาเป็น 2 ประเภท โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ต้นทุนคงที่

ต้นทุนคงที่เป็นต้นทุนที่เป็นพื้นฐานมากที่สุดสำหรับการทำธุรกิจในปัจจุบัน เพราะเป็นต้นทุนที่ผู้ประกอบการจะต้องเสียไม่ว่าจะมีรายรับเข้ามาที่บริษัทหรือไม่ ซึ่งต้นทุนคงที่ได้แก่ เงินเดือนพนักงานประจำ ดอกเบี้ยของเงินที่ไปกู้มาลงทุน ค่าเช่าร้านค้า ค่าเช่า โรงงาน ค่าเช่าออฟฟิศ ค่าเช่าเครื่องจักร รวมถึงรายจ่ายในส่วนของบริษัทเงินได้นับเป็นต้นทุนคงที่ด้วย ซึ่งต้นทุนประเภทนี้ไม่ว่าผู้ประกอบการจะมียอดขายเพิ่มมากขึ้นหรือลดน้อยลงก็จำเป็นที่จะต้องจ่ายอยู่ดีโดยจำนวนเงินที่จ่ายจะไม่ผันแปรไปตามจำนวนยอดขายที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง

2) ต้นทุนผันแปร

ต้นทุนผันแปรเป็นต้นทุนที่ไม่ถูกระบุจำนวนเงินที่ต้องจ่ายแบบเป็นตัวเลขตายตัว โดยจำนวนเงินของต้นทุนแบบผันแปรจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับผลผลิตที่บริษัทของผู้ประกอบการผลิตได้ เช่น ถ่านน้ำมัน ค่าวัตถุดิบที่นำมาใช้เป็นปัจจัยการผลิต รวมถึงปัจจัยการผลิตทางด้านอื่นๆที่จะแปรผันไปตามจำนวนผลผลิตที่บริษัทต้องการ ซึ่งต้นทุนประเภทนี้ค่อนข้างที่จะสร้างความวุ่นวายให้กับผู้ประกอบการเพราะไม่สามารถกำหนดชี้ชัดลงไปอย่างตายตัวได้ว่าธุรกิจต้องจ่ายเงินในส่วนนี้เป็นจำนวนเท่าไร เพราะตัวเลขมักจะวิ่งอยู่ตลอดเวลาอันเป็นผลมาจากสินค้าที่เป็นปัจจัยการผลิตในท้องตลาดมีการปรับตัว ดังนั้นผู้ประกอบการจึงต้องหมั่นเช็คราคากลางอยู่ตลอดเวลาเพื่อรักษาผลประโยชน์ในการทำธุรกิจของตัวเอง

อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการต้นทุนทางธุรกิจที่ผู้ประกอบการต้องคำนึงถึงและยึดเอาไปปฏิบัติประกอบด้วย การคำนวณหารายละเอียดของต้นทุนทั้งหมด พยายามในการลดต้นทุน ค้นหาทางเลือกพิเศษเพื่อลดต้นทุน และคำนวณต้นทุนสุทธิ โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) การคำนวณหารายละเอียดของต้นทุนทั้งหมด

สิ่งแรกที่ผู้ประกอบการต้องรับดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการต้นทุนคือการคำนวณหารายละเอียดต้นทุนทั้งหมด โดยเริ่มจากการรวบรวมจัดทำรายละเอียดข้อมูลในส่วนต่างๆ ที่เป็นต้นทุนและจำเป็นต้องใช้สำหรับการประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการ ไม่ว่าจะเป็น ต้นทุนคงที่หรือต้นทุนผันแปร เช่น ค่าจ้างพนักงาน ค่าเช่าพื้นที่ขายสินค้า ค่าวัตถุดิบ ค่าเช่าออฟฟิศ ค่าไฟฟ้าและน้ำประปา ฯลฯ และเมื่อได้รายละเอียดจำนวนเงินค่าใช้จ่ายของต้นทุนประเภทต่าง ๆ ที่ถูกolistออกมาเป็นรายชื่อพร้อมทั้งจำนวนเงินแล้ว ให้นำจำนวนเงินในรายละเอียดข้อต่าง ๆ มาบวกรวมกันทั้งหมด ได้จำนวนเงินรวมกันเท่าไรให้ถือเป็นยอดต้นทุนสุทธิเบื้องต้นเพื่อรอดำเนินการในขั้นตอนถัดไป

(2) พยายามในการลดต้นทุน

หลังจากได้จำนวนเงินต้นทุนสุทธิตามขั้นตอนที่ 1 แล้ว ในขั้นตอนนี้เป็นส่วนของการพยายามลดต้นทุน โดยให้ผู้ประกอบการดูที่ลิสต์รายชื่อแล้วพยายามตัดทอนลดในสิ่งที่ไม่จำเป็นออกไปจากผังรายการ เช่น หากผู้ประกอบการเพิ่งจะเริ่มการทำธุรกิจและมีรูปแบบที่ 'ไม่ได้ใหญ่โตมากนัก' การเช่าออฟฟิศที่มีราคาแพงอาจจะไม่ใช่ตัวเลือกที่ถูกต้องนัก และมองเห็นแล้วว่าอาจจะใช้พื้นที่ภายในบ้านประยุกต์ดัดแปลงให้เป็นออฟฟิศได้ก็ให้ตัดในส่วนของคุณค่าเช่าออฟฟิศทิ้งไป หรือในส่วนของค่าจ้างงาน ถ้าผู้ประกอบการเล็งเห็นว่าตำแหน่งงานหน้าที่ดังกล่าว 'ไม่ได้มีหน้าที่มากเกินไปจนต้องจ้างพนักงานเป็นจำนวนมาก' ก็อาจพิจารณาลดจำนวนพนักงานลงเพื่อเป็นการควบคุมค่าใช้จ่ายก็สามารถทำได้ ซึ่งขั้นตอนนี้จะเป็นการช่วยลดต้นทุนอันเกิดจากความต้องการที่เกินพอดีของผู้ประกอบการได้เป็นจำนวนมากด้วย

(3) ค้นหาทางเลือกพิเศษเพื่อลดต้นทุน

หลังจากที่ได้ทำการลดต้นทุนในส่วนที่ไม่มีความจำเป็นออกไปก่อนหน้านี้แล้ว ก็จะเหลือแต่ในส่วนของคุณทุนที่มีความจำเป็นต่อธุรกิจแทบทั้งหมด โดยในส่วนนี้ผู้ประกอบการคงไม่สามารถที่จะตัดทอนลดต้นทุนในบางส่วนได้อีกแล้ว เพราะจะกระทบและส่งผลอย่างร้ายแรงต่อประสิทธิภาพโดยทันที ซึ่งด้วยความสามารถที่ตัดตัวเลือกออกได้อีกแต่ในขณะเดียวกันก็ต้องลดต้นทุนไปด้วยในช่องทางออกที่ดีที่สุดสำหรับปัญหานี้คือการแสวงหาทางเลือกพิเศษเพื่อลดต้นทุน โดยให้ผู้ประกอบการติดต่อขอรับเงื่อนไขที่ดีที่สุดสำหรับธุรกิจของเราจากผู้ที่เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทั้งในส่วนของวัตถุดิบและพื้นที่ เช่น ยื่นข้อเสนอขอส่วนลดในส่วนจากราคาขายส่งจากทางซัพพลายเออร์โดยให้ข้อเสนอว่าจะซื้อสินค้าปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น หากลดราคาขายส่งต่อหน่วยลง หรือ ถ้าเป็นการเช่าพื้นที่อาคารเพื่อทำออฟฟิศหรือขายสินค้าให้ยื่นข้อเสนอขอส่วนลดในเรื่องของราคาที่ถูกต่ำกว่าเดิมด้วยข้อแลกเปลี่ยนที่ผู้ประกอบการอาจจะชำระค่าเช่าล่วงหน้าถึง 1 ปีเต็ม เป็นต้น ซึ่งการแสวงหาทางเลือกพิเศษจะช่วยทำให้ผู้ประกอบการสามารถคงประสิทธิภาพเดิมเอาไว้ได้ในขณะที่ต้นทุนลดต่ำลงซึ่งจะทำให้ได้ผลกำไรเพิ่มมากขึ้นในที่สุด

(4) คำนวณต้นทุนสุทธิ

หลังจากที่ลดต้นทุนด้วยการตัดทอนส่วนที่ไม่จำเป็นออกไปและใช้ช่องทางเลือกพิเศษเพื่อลดต้นทุนแล้ว ผู้ประกอบการจะได้ต้นทุนที่ถือว่าต่ำที่สุดออกมาเรียกว่า ต้นทุนสุทธิ โดยผู้ประกอบการต้องนำเอาต้นทุนสุทธิที่ได้นำมาใช้คำนวณเพื่อหาจุดคุ้มทุนและผลกำไรที่จะได้รับเพื่อใช้เป็นไกด์ไลน์ในการออกแบบสร้างแผนทางธุรกิจที่เหมาะสมต่อไป ซึ่งการคำนวณต้นทุนที่ได้จะเป็นตัวบ่งชี้ที่ทำให้ผู้ประกอบการสามารถรู้ได้ว่าต้องสร้างแผนการตลาด

ที่เหมาะสมอย่างไรจึงจะทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จในอนาคตซึ่งในที่นี้หมายถึงการตั้งราคาขายด้วย

การลดต้นทุนไม่ใช่การลดคุณภาพสินค้าหรือบริการ ถึงแม้หัวใจสำคัญของการบริหารต้นทุนคือการตัดส่วนที่ไม่สำคัญทิ้งออกไป แต่ก็มีสิ่งหนึ่งที่ผู้ประกอบการทุกคนพึงจะต้องระวัง คือ การตัดทอนที่ว่ามันนั้นต้องไม่เป็นการไปลดประสิทธิภาพของตัวสินค้าและบริการลงโดยเด็ดขาด จึงจะเป็นแนวทางการบริหารต้นทุนที่ถูกต้องที่สุด ซึ่งในอดีตผู้ประกอบการหลายรายมักมองข้ามในส่วนนี้ไปโดยยอมรับที่จะลดประสิทธิภาพของสินค้าตนเองลงพร้อมกับราคาต้นทุนตามไปด้วย ซึ่งเป็นการค้ำใจให้คิดและผู้บริโภคไม่สามารถยอมรับได้เลยไม่ว่าจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตามแต่ เพราะพวกเขาจะคิดว่าตนเองเหมือนถูกหักหลังจ่ายเงินเท่าเดิมแต่กลับได้คุณภาพของสินค้าที่ลดลงจากปกติ ผู้ประกอบการจึงต้องพิจารณาไตร่ตรองในเรื่องนี้ให้มากเป็นพิเศษหากคิดจะลดต้นทุนลงอีกหลังจากที่สินค้าได้ถูกวางจำหน่ายไปแล้ว

2.10 แนวคิดเกี่ยวกับผลตอบแทน

2.10.1 ผลประโยชน์ หรือผลตอบแทน (Benefits) ของการลงทุน หมายถึง มูลค่าของสินค้า หรือบริการที่ผลิตได้จากการลงทุน ประกอบด้วย ผลตอบแทนทางตรง ผลตอบแทนทางอ้อม และผลตอบแทนที่ไม่มีตัวตน

(1) ผลตอบแทนทางตรง (Direct Benefits) คือ ผลผลิตสุทธิของการลงทุน ซึ่งหมายถึง มูลค่าของสินค้า และบริการที่ผลิตได้โดยตรงจากการลงทุน นอกจากนี้ยังหมายถึงการประหยัด และการลดค่าใช้จ่าย จากที่เคยมีอยู่เดิม

(2) ผลตอบแทนทางอ้อม (Indirect Benefits) คือ ผลประโยชน์ตอบแทนอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากผลประโยชน์ตอบแทนทางตรง นอกจากนี้ยังรวมถึงผลประโยชน์ตอบแทนด้านสังคม และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เช่น โครงการนั้นอาจกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงาม ก่อให้เกิดการขยายตัว ของการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่โครงการตั้งอยู่ เป็นต้น

(3) ผลตอบแทนที่ไม่มีตัวตน (Intangible Benefits) คือ ผลตอบแทนที่ไม่สามารถประเมินมูลค่าเป็นตัวเงินได้ เช่น การลงทุนนั้นอาจมีส่วนช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต และการกระจายรายได้ ให้มีความยุติธรรมมากขึ้น เป็นต้น

2.10.2 ค่าเสียโอกาสของทุน (Opportunity Cost of Capital) คือ ถ้ามีการกำหนดให้ตลาดทุน (Capital Market) ที่มีอยู่สามารถนำเงินตรา หรือทรัพยากรไปลงทุนเพื่อสร้างเงินตรา ให้มีจำนวนมากขึ้นในอนาคตแล้ว สามารถกล่าวได้ว่า ค่าเสียโอกาสของการออมได้เกิดขึ้นแล้ว

ทางเลือกต่อการบริโภคในปัจจุบันคือ การใช้เงินทุนหรือทรัพยากรไปในทางที่ก่อให้เกิดรายได้ ในอนาคต ซึ่งอย่างน้อยต้องมีมูลค่าเท่ากับเงินตราในปัจจุบันที่เกิดจากการลงทุนในรูปแบบอื่น

2.11 แนวคิดเกี่ยวกับงบการเงินและกำไรขาดทุน

2.11.1 งบการเงิน (Financial Statement) เป็นรายงานที่จัดทำขึ้นเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับฐานะการเงิน และผลการดำเนินงานของกิจการ งบการเงินที่สำคัญที่ควรจัดทำ ได้แก่ งบดุล และงบกำไรขาดทุน

(1) งบดุล (Balance Sheet) หมายถึง รายงานทางการเงินที่แสดงฐานะการเงินของกิจการอันประกอบด้วย สินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้ถือหุ้น ณ วันใดวันหนึ่ง โดยทั่วไปจะแสดง ณ วันสิ้นงวดบัญชี

(1.1) สินทรัพย์ (Assets) หมายถึง สิ่งที่มีค่าสามารถวัดมูลค่าเป็นเงินตราได้ ซึ่งกิจการเป็นเจ้าของและมีไว้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อกิจการ สินทรัพย์อาจมีตัวตน หรือไม่มีตัวตนก็ได้ อาจอยู่ในรูปสังหาริมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ สิทธิเรียกร้องให้ชำระหนี้หรือค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายไปแล้วล่วงหน้า โดยปกติการจัดเรียงรายการสินทรัพย์ในงบดุลจะเริ่มจากสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูง เช่น เงินสด ตัวเงินรับ ลูกหนี้การค้า สินค้าคงเหลือ วัสดุสิ้นเปลือง สินค้าที่มีสภาพคล่องต่ำ ได้แก่ ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ และสิ้นสุดด้วยทรัพย์สินอื่น ๆ หรือสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน เช่น ค่าใช้จ่ายในการจัดตั้งกิจการ สิทธิบัตร และค่านิยม

(1.2) หนี้สิน (Liabilities) หมายถึง สิทธิเรียกร้องที่บุคคลภายนอกมีต่อกิจการอันเกิดจากการค้า การกู้ยืมหรืออื่น ๆ ทำให้กิจการมีภาระผูกพันต้องชดใช้เป็นเงินสด สินค้าหรือบริการ และสินทรัพย์ ตลอดจนสิ่งที่มีค่าอื่นใดภายในกำหนดเวลาที่ตกลงกัน งบดุลแสดงรายการหนี้สิน โดยเรียงลำดับตามระยะเวลาที่ครบกำหนดชำระหนี้ นั่นคือแสดงรายการหนี้สินหมุนเวียนอันเป็นหนี้สินระยะสั้น เช่น เจ้าหนี้การค้า ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย แล้วจึงแสดงรายการหนี้สินระยะยาว เช่น พันธบัตร และเงินกู้ยืมระยะยาว

(1.3) ส่วนของผู้ถือหุ้น (Owner's Equity) หมายถึง ส่วนของผู้ถือหุ้นของกิจการที่มีสิทธิ หรือส่วนได้ส่วนเสียเหนือสินทรัพย์ของกิจการภายหลังหักสิทธิเรียกร้องของเจ้าหนี้ หรือหนี้สินที่มีต่อกิจการหมดแล้ว อันเป็นส่วนของผู้ถือหุ้นที่เกินกว่าหนี้สิน ส่วนของผู้ถือหุ้นนี้เกิดจากการลงทุน และรวมถึงส่วนที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงของสินทรัพย์สุทธิ อันเนื่องมาจากการดำเนินงานของกิจการ ส่วนของผู้ถือหุ้นนี้จะเรียกแตกต่างกันไปตามรูปแบบของกิจการ

ความสัมพันธ์ของรายการเหล่านี้ในงบดุลอาจเขียนเป็นสมการบัญชีได้ดังนี้

สินทรัพย์ = หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ

รูปแบบของงบดุลซึ่งสมาชิกหมู่บ้าน หรือธุรกิจชุมชนสามารถจัดทำได้จะอยู่ในลักษณะทำนองเดียวกันกับการเข้าของคนเดียว หรือห้างหุ้นส่วน ซึ่งแสดงได้ดังนี้

ชุมชนหมู่บ้าน.....

งบดุล

ณ วันที่.....

(หน่วย :)

สินทรัพย์		หนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	
สินทรัพย์หมุนเวียน	XX	หนี้สินหมุนเวียน	XX
สินทรัพย์ถาวร	XX	หนี้สินระยะยาว	XX
สินทรัพย์ไม่มีตัวตน	XX	ส่วนของผู้ถือหุ้น	XX
สินทรัพย์อื่น ๆ	XX	ทุน-นาย.....	XX
รวมสินทรัพย์	XX	รวมหนี้สินและส่วนของผู้ถือหุ้น	XX

จากตัวอย่างการจัดหมวดหมู่รายการในงบดุล สามารถอธิบายลักษณะของแต่ละรายการ ได้ดังนี้

(1) สินทรัพย์ ประกอบด้วย

(1.1) สินทรัพย์หมุนเวียน (Current Assets) หมายถึง สินทรัพย์ที่สามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ภายใน หนึ่งปี หรือหนึ่งรอบระยะเวลาบัญชี การแสดงรายการของสินทรัพย์ประเภทนี้ จะเรียงตามสภาพคล่องในการเปลี่ยนเป็นเงินสด ซึ่งเรียงลำดับได้ดังนี้ เงินสด เงินลงทุนชั่วคราว ตัวรับเงิน ลูกหนี้ สินค้าคงเหลือ และสินทรัพย์หมุนเวียนอื่น ๆ

(1.2) สินทรัพย์ถาวร (Fixed Assets) หมายถึง สินทรัพย์ที่มีลักษณะคงทน ซึ่งกิจการมีไว้เพื่อใช้ในการดำเนินงานเป็นระยะเวลานานกว่า หนึ่งปี หรือหนึ่งรอบระยะเวลาการบัญชี รายการสินทรัพย์ถาวรจะแสดงตามราคาทุน หักด้วยค่าเสื่อมราคาสะสม ตัวอย่างสินทรัพย์ถาวร ได้แก่ อาคาร และอุปกรณ์

(1.3) สินทรัพย์ไม่มีตัวตน (Intangible Assets) หมายถึง สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนแต่ให้ประโยชน์แก่การดำเนินงานของกิจการเกินกว่า หนึ่งปี หรือหนึ่งรอบระยะเวลาบัญชี สินทรัพย์ประเภทนี้ได้แก่ ค่านิยม สัมปทานบัตร

(1.4) สินทรัพย์อื่น (Other Assets) ค่าใช้จ่ายรอการตัดบัญชี และสินทรัพย์ที่ไม่อาจแสดงรวมอยู่ในรายการที่ (1.1) ถึง (1.3)

(2) หนี้สินประกอบด้วย

(2.1) หนี้สินหมุนเวียน (Current Liabilities) หมายถึง หนี้สินที่ต้องชำระคืนภายในหนึ่งปี เช่น เจ้าหนี้การค้า และเงินเบิกเกินบัญชี

(2.2) หนี้สินระยะยาว (Long-Term Liabilities) หมายถึง หนี้สินที่มีกำหนดชำระคืนเกินกว่า หนึ่งปี เช่น เงินกู้ยืมระยะยาว

(3) ส่วนของเจ้าของ หมายถึง ผลต่างระหว่างสินทรัพย์ทั้งหมดกับหนี้สินทั้งหมด

2.11.2 งบกำไรขาดทุน (Profit and Loss Statement) หรือ งบรายได้ (Income Statement) หมายถึง รายงานทางการเงินที่แสดงผลการดำเนินงานของกิจการภายในระยะเวลาหนึ่งของการดำเนินงานว่า กิจการมีรายได้รวมทั้งสิ้นเท่าไร รวมทั้งสิ้นมีค่าใช้จ่ายเท่าไร ถ้ารายได้สูงกว่าค่าใช้จ่ายผลต่างก็คือ กำไร ในทางตรงกันข้ามถ้ารายได้น้อยกว่าค่าใช้จ่ายผลต่างก็คือขาดทุน ซึ่งแสดงในรูปของสมการได้ดังนี้

$$\text{รายได้} - \text{ค่าใช้จ่าย} = \text{กำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิ}$$

กิจการจะทำงานกำไรขาดทุนเพื่อรายงานผลการดำเนินงานภายในงวดบัญชี หรือรอบระยะเวลาบัญชีซึ่งรอบระยะเวลาบัญชีของธุรกิจแต่ละประเภทแตกต่างกัน ส่วนใหญ่จะเป็นหนึ่งปี นอกจากนั้นกิจการยังนิยมทำงานกำไรขาดทุนในเวลาที่ต้องการอาจเป็น หนึ่งเดือน สามเดือน หรือ หกเดือนก็ได้ เพื่อวัดผลการดำเนินงานในระยะสั้นอันเป็นส่วนหนึ่งของการวัดผลการดำเนินงานทั้งหมด

(1) รายได้ (Revenue) หมายถึง สินทรัพย์ที่กิจการได้รับจากการขายสินค้า หรือบริการให้กับลูกค้ารวมทั้งผลตอบแทนที่ได้รับจากเงินลงทุน และการที่ได้รับสินทรัพย์ที่ได้รับนั้นจะถือเป็นรายได้ต่อเมื่อทำให้ส่วนของเจ้าของไม่ได้เพิ่ม

(2) ค่าใช้จ่าย (Expense) หมายถึง สินทรัพย์ที่กิจการต้องจ่ายออกไป หรือใช้ไป เพื่อเป็นทุนของสินค้าและบริการ ตลอดจนเพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดรายได้ขึ้นอันมีผลทำให้ส่วนของเจ้าของลดลง เช่น ต้นทุนสินค้าขาย ค่าโฆษณา และเงินเดือน

สินทรัพย์ที่ต้องใช้ไปเพื่อก่อให้เกิดรายได้ซึ่งถือเป็นค่าใช้จ่ายนั้นอาจเป็นเงินสดหรือไม่เป็นเงินสดก็ได้ กรณีที่ไม่เป็นเงินสด เช่น ค่าเสื่อมราคา แต่เกณฑ์ที่สำคัญคือ สินทรัพย์ที่ใช้ นั้นจะถือเป็นค่าใช้จ่ายก็ต่อเมื่อทำให้ส่วนของเจ้าของลดลง กรณีจ่ายเงินสดชำระหนี้ หรือการซื้อสินค้าเงินสดก็ไม่ถือว่าเป็นค่าใช้จ่าย เพราะส่วนของเจ้าของไม่ได้ลดลง สำหรับการจ่ายเงินปันผล นั้นจะทำให้ส่วนของเจ้าของลดลง แต่ก็ไม่ได้จ่ายเพื่อก่อให้เกิดรายได้ จึงไม่ถือเป็นค่าใช้จ่ายเช่นกัน

ค่าใช้จ่ายประกอบด้วย ต้นทุนสินค้าขาย ค่าใช้จ่ายการขาย ค่าใช้จ่ายในการบริหาร และค่าใช้จ่าย อื่น ๆ

(3) กำไรสุทธิ (Net Profit) หมายถึง ส่วนที่รายได้ทั้งหมดสูงกว่าค่าใช้จ่ายสำหรับงวดบัญชีเดียวกัน แต่ถ้ารายได้ต่ำกว่าค่าใช้จ่ายในงวดนั้นเรียกผลต่างนั้นว่า ขาดทุนสุทธิ (Net Loss)

2.12 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยเชื่อมโยงกับองค์กรท้องถิ่น ส่วนใหญ่พบว่าเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการหายุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น งานวิจัยของ นุถิณี อุนวิจิตร และคณะ (2548) ได้ศึกษาศักยภาพและความต้องการในการวางแผนและจัดการท่องเที่ยวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ต้องการในการวางแผนพัฒนาโครงการจัดการท่องเที่ยวโดยพัฒนาคนในท้องถิ่น การดูแลแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และงานวิจัยของ สำเนาวิ เสาวกุลและคณะ (2550) บทบาทของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในกลุ่มอีสานใต้ โดยศึกษากระบวนการวางแผนพัฒนาต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวพบว่า บทบาทของผู้บริหารต่อการกำหนดแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวมีคะแนนสูง โดยมีบทบาทในการมีส่วนร่วมประชาชนในการผลักดันแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวปานกลาง ซึ่งงานวิจัยของภัทราพร จันตะนิ (2551) การจัดการท่องเที่ยวบนพื้นฐานของชุมชน กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนเหินดัดเต้า ตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา การศึกษาในครั้งนี้มุ่งศึกษาแนวทางการจัดการท่องเที่ยวชุมชนโดยได้รับความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน สมาชิกชุมชนและผู้เกี่ยวข้องในหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่พยายามหาแนวทางในการพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวได้แก่ ยุทธศาสตร์มุ่งเน้นรักษาและใช้ประโยชน์จากมรดกทาง

ภูมิปัญญาให้คืบเต่า ยุทธศาสตร์การส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจในการประกอบการเชิงการค้าและการท่องเที่ยว ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ส่วน สนั่น กัลป์ปา (2551) การพัฒนายุทธศาสตร์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่มุ่งศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการสนับสนุนและส่งเสริมตลอดจนพัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ดำเนินการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจ สังคม เพื่อแสวงหาความร่วมมือร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดนครสวรรค์ ในการพัฒนายุทธศาสตร์การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การท่องเที่ยวให้เกิดความเข้มแข็ง งานวิจัยของ พลพีร์ แสงสุวอ (2554) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านทอผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่บ้านทอผ้าไหมจังหวัดสุรินทร์ โดยมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด ผลการวิจัย พบว่า ประชาชนในท้องถิ่นส่วนใหญ่ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์ประกอบการท่องเที่ยวในระดับมากทุกด้าน โดยทางจังหวัดควรมีการจัดทำแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในระยะสั้น และ แผนระยะยาว หน่วยงานของท้องถิ่นควรมีการทำความเข้าใจกับประชาชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติวิถีชีวิตและศิลปวัฒนธรรมแก่ประชาชนในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

จากการวิเคราะห์งานวิจัยดังกล่าวพบว่าปัญหาที่พบคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นแค่การผลักดันการพัฒนายุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยวที่ส่วนใหญ่เกิดจากการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) แต่เพียงฝ่ายเดียว และมีการใช้งบประมาณไปในการพัฒนาค่อนข้างมากทำให้ไม่สามารถทราบต้นทุนที่แท้จริงของการพัฒนาชุมชนได้ ที่ทราบนั้นเป็นแต่เพียงรับทราบข้อมูลโดยทั่วไป เท่านั้นแต่ไม่สามารถทราบต้นทุนที่หน่วยงาน ใช้ในการดำเนินการพัฒนานักวิจัยจึงเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำโครงการวิจัยการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับองค์กรท้องถิ่นในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ให้ทราบถึงต้นทุนและผลตอบแทนในการบริหารจัดการโครงการ ซึ่งจะนำไปสู่ การบริหาร โครงการอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยเฉพาะการมีส่วนร่วมกับภาคประชาชน